

מדמצינו שלמטה מהן, דהיינו, אשת אחי האב מן האב, ואחות האב, הם ערוה מן התורה, לכן אף בהם נמי גזרו, שיהיה להן דין שניות.

או דילמא, הא איתפלג דרתא, הרי התרחקה הקורבה כדור נוסף, ואין לגזור.

תא שמע מברייתא דלעיל, דתניא: מה הן שניות?

ולא קחשיב להו, לאחות אבי האב, ואשת אחי אבי האב, בהדיהו.

ומשמע שלא נאסרו משום שניות לעריות.

ודחינן: אין ראייה ממה שלא הזכירן התנא בברייתא.

דשמא, תנא, ושייר.

ומקשינן: הרי לא מסתבר שישיר התנא דבר אחד בלבד. כיון שטעם השירור הוא לפי שאין התנא רוצה למנות את כל הפרטים. ובהכרח שאם שייר, ישנם עוד פרטים ששייר.

וכיון שדחינו את הראיה מהברייתא רק מכח הטענה לפי שיש לומר שהתנא שייר, יש לנו לדעת: מאי שייר עוד, דהאי נמי שייר!?

ומתריצין: שייר התנא "שניות דבי רבי חייא", שמנה לקמן [כב א] עוד שש שניות לעריות, ולא הזכירן התנא בברייתא.

ואם כן אין ראייה להתיר את אלו שלא הוזכרו כשניות, כי סבר שאף הן חשובות שניות לעריות.

אמימר אפשר לשאת באשת אחי אבי אביו,

ובאחות אבי אביו.

אמר ליה רב הלל לרב אשי: לדידי, הוויא לי רשימת השניות לעריות, שידוע שמנה אותן מר בריה דרבנא.

וכתיבן שיש בהן שיתסרי לאיסורא.

ומי אלו השש עשרה שניות?

מאי לאו, כך יש למנות את שש עשרה השניות:

תמני דמתניתא, שמונה שניות שנשנו בברייתא לעיל.

ושית שש שניות דבי רבי חייא, כדלקמן.

והנך תרתין, אותן שתיים, אשת אחי אבי אביו, ואחות אבי אביו, שרב מרשיא מסופק בהן.

וביחד הא שיתסרי, שש עשרה.

ונפשוט מכאן לאוסרם. ואיך התיירן אממר!?

ודחי ליה רב אשי: ולטעמך, שיבסרי הויין! שבעה עשר הן:

דהא איכא גם אשת אחי האב מן האב, דפשטינן לעיל לאיסורא!

אמר ליה רב הלל: הא, לא קשיא.

כי הנך תרתין, אשת אחי אבי האב, ואחות כב-א אבי האב, כיון דדמיון להדדי, ששתיהן אסורות משום צד אחוה של אב, ובשתיהן כדור הקודם להן הוי ערוה, לכן כחדא חשיבי להו.

וכן הדור הרביעי –

ה. שבחמיו, אם אם חמיו, שהיא דור רביעי, כשמונים מאשתו למעלה.

ו. שבחמותו, אם אם חמותו.

כל אחת מהן, אסורה משום שניה לערוה שבדור שתחתיה. שהרי אם חמותו ואם חמיו הן בכלל האיסור דאורייתא של "את אשה ובת בנה, או בת בתה, לא תקח". ולכן אמותיהן הן שניות לעריות שבהן.

אמר ליה רבינא לרב אשי: מאי שנא למעלה, באם אם חמיו, דקחשיב לה לאשתו, שקרא לה רבי חייא דור "רביעי", מפני שכלל במנין הדורות את אשתו.

ומאי שנא למטה, בבת בן בנו, דלא קחשיב לה לאשתו, שאמר רבי חייא "שלישי שבבנו", ואילו היה מונה את אשתו, היא היתה דור רביעי.

וביאר לו רב אשי: המנין למעלה, כיון דאיסורא של אמה ואם אמה ואם אביה, מכח אשתו קאתי, שאסור לישא אשה ובתה, והלאה – לכן חשיב לה לאשתו בכלל דורות האסורים.

אך במנין למטה, כיון דאיסורא של בת בן בנו לאו מכח אשתו קאתי, שהרי אף בבנו מאנוסתו אסור בבתו, לכן לא קחשיב לה. אלא תחילת מנין הדורות האסורים היא בבנו ובתו.

ויחד עם אשת אחי האם מן האם, הא שיתסרי.

וחזרת הראיה: הא מכל מקום, לדידי חזיין לי, דכתיב לאיסורא.

אמר ליה, רב אשי לרב הלל: וליטעמיך, אי הוה כתיב בשם מר בריה דרבנא את אותן השניות להיתרא – מי הוה סמכת עליהו?

דהרי מר בריה דרבנא – מי התיב עליהו?!

השתא נמו, שראית בשמו דכתיב לאיסורא, אין לך להביא מכך ראייה.

כיון דלאו מר בריה דרבנא התיב עליהו!

תני דבי רבי חייא שש שניות נוספות:

הדור השלישי –

א. שבבנו, בת בן בנו, היא שניה לערות בת בנו.

ב. ושבתו, בת בן בתו, שהיא שניה לערות בת בתו.

ג. ושכבן אשתו בת בן בנה של אשתו, שהיא שניה לערות בת בנה.

ד. ושבת בתה, בת בן בתה של אשתו, שהיא שניה לבת בתה.

כל אחת מהן, אסורה משום שניה לעריות.

ומקשינן: הניחא בשלישי שבכנו ושכבתו.

אך עדיין יקשה, הא דאמרי דבי רבי חייה, שלישי שבבן אשתו ובת אשתו, דבהן איסורא — מכח אשתו קאתי. ובכל זאת לא חשיב לה לאשתו במנין הדורות, שאילו החשיבה היה זה דור רביעי!?

ומתצינן: אידי דתני בכנו ובבתו שלשה דורות למטה דידיה, שאיסורם מכח האב, ולא חשבה למנין הדור של אשתו.

תנא נמי שלשה דורות למטה דידיה, בבן אשתו ובת אשתו, ולא חשבה לאשתו במנין הדורות.

אמר שאל ליה רב אשי לרב כהנא: האם אותן שניות שמנו דבי רבי חייה⁽¹⁾ — יש להם הפסק או אין להם הפסק?

והביא לו ראייה: תא שמע מהא דאמר רב לעיל: ארבע נשים יש להם הפסק.

ומשמע: ארבע נשים, ותו לא.

ודחי: דילמא כי קאמר רב שארבע נשים יש להן הפסק — להחיא מתניתא דלעיל, אמר.

וכוונתו לומר שבין שמונה שניות אלו ישנן ארבע נשים שיש להן הפסק, אך שמא בשש השניות של דבי רבי חייה, ישנן עוד שניות שיש להם הפסק.

והביא לו ראייה אחרת: תא שמע, מהא דתנא דבי רבי חייה אמר בשניות שלו "שלישי שבכנו"⁽²⁾ ו"רביעי שבחמיו".

ומשמע, דוקא דור שלישי ורביעי, אין.

טפי, דור אחריו למעלה או למטה, לא.

ומפורש שיש לשניות דרבי חייה הפסק.

ודחי: דלמא, אין כוונתו לומר שרק שלישי בכנו ורביעי בחמיו אסורות ומכאן ואילך מותרות.

אלא כוונתו לומר שהחל מדור שלישי ואילך

הרבה דורות. אך בכתו ובת אשתו, שאסרה התורה שני דורות, וכן בחמותו ואם חמותו, שהן בכלל איסור אשה ובת בתה, לא הוסיפו חכמים אלא דור אחד, כיון שכבר התורה הרחיקה הרבה. ועיין עוד באור שמח פ"א מאישות ה"ו.

2. כך פירש רש"י, ולשיטתו הראיה על בנו ועל חמיו.

אך לפי פירוש הרמב"ן הספק רק על שלישי ורביעי שבאשתו.

תמהו הריטב"א והמגיד משנה (שם) איך יפרש ראייה זו בגמרא, הרי גם בכנו ובתו אמרו שלישי ורביעי, והם לאו דוקא, שהרי אין להם הפסק.

1. רש"י ותוס' ביארו שהספק גם בשלישי שבכנו ושכבתו.

אך הרמב"ן נקט שרק בשלישי ורביעי שבאשתו הסתפק רב אשי, שהרי אפילו על כלת בנו גזרו, וכל שכן על המשך הדורות של בנו ובתו ממש.

והתוס' תירצו על ראייה זו, דכלת בנו היא בת ירושה, ושכיח גביה, וגזרו.

ועיין במגיד משנה (פ"א מאישות ה"ו) ובבית שמואל (סי' ט"ו ס"ק י"א) שאין איסור עריות על פי סברא. ולכן אף שבכלת בנו אין לה הפסק, מיבעי לן בבת בן בנו.

והט"ז כתב (שם) לתרץ, דכלתו שאסרה התורה רק דור אחד, הצריכו חכמים להרחיק

באים מ"קדושה חמורה" של גוי ל"קדושה קלה" של ישראל, היות שלפני כן היו אסורים בקרובותיהם, שהרי גם בני נח נצטוו על העריות, ואילו עתה משהתגיירו, נעשו קרובותהם מותרות להם.⁽³⁾

ולולי הטעם הזה, לא גזרו בהו רבנן!

לא היו גוזרים עליהם חכמים שיוציאו את הנשים הקרובות להן, שהרי הן כקטן שנולד, ואין קורבה כלל ביניהם.⁽⁴⁾ ואך ורק מפני שלא יאמרו כך, אסרו עליהם את העריות שהיו אסורין בהם בגיותן, אף שמן הדין מותרין אף בעריות אלו.

שניות לעריות — מיבעיא למימר ?!

וכי יש צורך לומר שיהיו מותרים בהן? והרי אף בעריות עצמן היו מותרין אילולי החשש שמא יאמרו הבריות שבאו מקדושה חמורה לקדושה קלה. ועל שניות אין לחשוש שיאמרו כך.

בבנו, והחל מדור רביעי ואילך בחמיו, אסורות, ואין להם הפסק.

אמר ליה רבא לרב נחמן: חזי ראה נא מר, את האי מרבנן, דאתי ממערבא, ואמר:

בעו במערבא: האם גזרו שניות בגרים, אם היה גר נשוי אם אמו, האם חיבוהו להוציאה משום איסור שניות?

או לא גזרו שניות בגרים.

אמר ליה רב נחמן לרבא: הרי גר שנתגייר, כקטן שנולד דמי, ואין לו כל יחס של קירבה אל בני משפחתו, ומעיקר הדין הוא מותר לשאת את אמו או בתו שהתגיירו.

והשתא, יש לנו לדון, ולומר:

ומה גר שהיה נשוי לערה גופה — היא היתה צריכה להיות מותרת לו, אי לאו שאסרוה חכמים עליו, מחמת הטעם שלא יאמרו אנשים על הגרים בזלזול, שכאילו הם

ותירצו שרק מפני שבסיפא השלישי והרביעי בדוקא, יכול התנא לכתוב ברישא, אף שהוא לאו דוקא.

3. הריטב"א פירש דמדובר על הנוצרים שאוסרים אף בגיותן שניות לעריות, ולהן אסורות אף שניות, כדי שלא יאמרו שבאו מקדושה קלה לקדושה חמורה, ולקמן צו א פסק ההיפך, דאין עליהם שום איסור שלא היה אסור עליהן בגיותן מן התורה, ועיין בהגהות ר"א יפהן ז"ל.

4. בהקדמה לשב שמעתתא הקשה על מה שמצינו (בשבת ק"ל) על הפסוק וישמע משה את העם בכה למשפחותיו, שדרשוהו שבכו על עסק

משפחות שנאסרו בעריות. ולכאורה מן התורה היו מותרין, דכקטנים שנולדו דמי -

והמשך חכמה תירץ שבכו על איסורן מכאן ולהבא בעריות, ועיין בסמוך.

והביא בשם המהר"ל שבגירות בעל כרחו, כמו שהיה במתן תורה שכפו עליהן הר כגיגית, לא נעשים כקטן שנולד.

והביאור על פי חגיגה (ג.) שגרים נקראו נדיבי עמים, ופרש"י שהתנדב עצמו לקבל מצוות, ומשמע שמי שנעשה בעל כרחו אינו ככל גרים.

והגרנ"ט (בכתובות י"א) כתב לפי השיטות שהיה לעם ישראל שם ישראל קודם מתן תורה, הרי כל הגירות היתה רק לקבל קדושת ישראל,

אמר רב נחמן, גרים, הואיל ואתו לידן, שבאו לדינו לזון בענינם — נימא בהו מילתא:

אם הגרים הם אחין מן האם, לא יעירו, זה לזה לכתחילה, היות וקירבתן על ידי האם חשובה קירבה, שהרי ודאי אמם היא.

אך אם העידו עדותן עדות, כיון שהם כקטנים שנולדו, ואין להם דין קירבה, אף כשודאי נולדו כקרובים.

ואילו גרים שהם אחין רק מן האב, מעידין לכתחילה, שאין קירבתם ודאית, והתורה הפקירה זרע הגוי, ואין להם אחוה מאב.

אמימר אמר: אפילו אחין מן האם, נמי מעידין לכתחילה.

ומאי שנא מעריות, שאסרו עליהם את הקרובות, אף שנתגיירו?

ערוה — לכל מסורה, וכיון שכל אדם נושא על דעת עצמו, אם יתירו להם להשאיר את נשותיהם העריות כשנתגיירו, יבואו להתיר גם עריות של ישראל, כיון שלא הכל בקיאים בטעם ההיתר, שגר שנתגייר כקטן שנולד דמי.

אך עדות — לבית דין מסורה, ולא יבואו לקבל עדות של אחים ישראל אם יראו אחים שהתגיירו יכולין להעיד, היות שבית דין יודעים לחלק בין ישראל לגרים, שרק מהם מקבלים עדות אחים, מפני שגר שנתגייר כקטן שנולד דמי.⁽⁵⁾

מתניתין:

א. מי שמת, ויש לו אח מכל מקום, אפילו אח פסול, כמו ממזר — הרי הוא זוקק את אשת אחיו להתחייב ביבום.

ואף שהוא אח פסול — אחיו הוא נחשב לכל דבר, ליורשו, ולהיטמא לו כשמת, ואפילו הוא כהן.

חזין ממי שיש לו אח מן השפחה ומן העובדת כוכבים,⁽⁶⁾ וכגון שבא אביו עליה, כיון שולדה של העובדת כוכבים והשפחה מתייחס אחריה, ואינו נחשב כאחיו.

ב. מי שיש לו בן מכל מקום, אפילו בן ממזר, הרי הוא פוטר את אשת אביו מן היבום, ואפילו את אשתו האחרת שאין לו בן ממנה.

לכם לאהליכם, ואף שהיו נשואין לקרובותיהן, הותרו לחזור להם. ומכאן ראייה שהם כקטנים שנולדו, ועיין בהערה לעיל.

6. לענין אח משומד, דייק הריטב"א שזוקק את היבמה, שהרי לא הוזכר אח משומד במשנה יחד עם אחיו משפחה ונכרית. אך הביא משם רבי יהודאי גאון שהדבר תלוי, שאם היה מומר בעת נשואי אחיו הוא לא זוקק, אך אם השתמד אח"כ זוקק. וכן כתב במרדכי ובשפ"א ועוד.

ואילו מה שגר נעשה כקטן שנולד הוא רק מפני שנעשה רק עתה ישראל, ולכן בגירות שבמתן תורה לא נעשו כקטנים שנולדו.

5. החתם סופר כתב: מעולם נצטערתי לידע מהיכן המקור שגר שנתגייר כקטן שנולד דמי. ובבעל הטורים (דברים כ"ד י"ז) דייק מדכתיב גר יתום, משמע שכל גר יתום הוא, כיון שאין לו אב כי הוא כקטן שנולד עתה. ובמשך חכמה (שמות) למד מדכתיב שובו

וחייב הבן הממזר עונש מיתה על מכתו ועל קללתו, אם קלל או הכה את אביו.

מה להלן, בבני יעקב, מדובר באחים כשרים ולא פסולין.

וחשוב הוא בנו לכל דבר.

אף כאן, בחיוב יבום, מדובר רק באחים כשרים ולא פסולין.

חז"ן ממי שיש לו בן מן השפחה ומן העבודה כוכבים. שאין הוא מתייחס אחריו, ואינו פוטר את אשתו הישראלית מיבום, ואינו יורשו.

קא משמע לן משנתנו, שלענין זה לא לומדים מבני יעקב, ואף אח פסול זוקק.

ומקשינן: ואימא, הכי נמי! אכן נלמד מבני יעקב שלא יזוקק הפסול את אשת אחיו ליבום!?

גמרא:

והוינן בהא דתנן: אחיו "מכל מקום" — לאתויי מאי?

ומתריצין: כיון דלענין יבום מצינו שבן ממזר מיפטר נפטר את אשת אביו מיבום, למדנו מכך שאח ממזר מיזקק נמי זקיף את כב-ב אשת אחיו לחלוץ.

אמר רב יהודה, לאתויי אח ממזר.

שנינו במשנה: ואחיו הוא לכל דבר.

ותמהינן: וכי צריך להשמיענו שאף אח ממזר זוקק ליבום?

והוינן בה: למאי הילכתא אחיו הוא?

והלא הדבר פשיטא, (7) שהרי גם ממזר אחיו הוא!

ומשנינן: ליורשו ולהטמא לו, שאפילו כהן המוזהר שלא להיטמא למת, מטמא הוא לאחיו הממזר, והוא בכלל ההיתר של כהן להיטמא לשבעת הקרובים אליו.

ומבארין: מהו דתימא, היה מקום לומר, לילף "אחיה" — אחיה "מבני יעקב, כמו שלמדנו לעיל [יז ב] גזירה שוה:

ומקשינן: הרי לענין זה אין חידוש בממזר, שהרי פשיטא — אחיו הוא!

כתיב ביבום "כי ישבו אחים יחדיו".

ומבארין: סלקא דעתך אמינא, שממזר לא יטמא לאחיו, הואיל ומצינו דכתיב בטומאת כהנים "לנפש לא יטמא בעמיו, כי אם לשאריו הקרוב אליו".

ובבני יעקב כתיב "שנים עשר אחים אנחנו".

ונלמד בגזירה שוה שאח ממזר אינו זוקק ליבום:

ושיטות להלכה.

ובאור זרוע (סי' תר"ה) הסיק להלכה, דקי"ל מיתה מפלת, ולכן, אף כשהשתמד אח"כ אינו זוקק. ובחזו"א (קי"ח ב) נקט שאין הדבר תלוי במחלוקת לענין נאסרה. עיין במילואים לריטב"א (סימן י"ד) שהביא עשרה טעמים

7. הרשב"א פירש דפשיטא, שהרי דרש לקמן בכך פסול דפוטר מיבום דדרשינן אין לו עיין עליו. אך הריטב"א הקשה דאדרבא, מדבעינן